

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם

הרבנות הראשית לישראל

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אור

פרשת שמות

המלך

מידת כפיות טובה. הכופר בטובת חבריו כופר בטובת השי"ת

שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק (ח) וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יְיָ:

דברי חז"ל על פרעה:

ונחלקו חז"ל בביאור מלך חדש כמבואר במסכת סוטה דף יא ע"א 1 שנחלקו רב ושמואל האם מלך חדש ממש או נתחדשו גזרותיו, והוסיפו אשר לא ידע את יוסף כאילו לא הכירו כלל. ובמדרש הוסיף לבאר שהיה כפוי טובה כאילו לא הכיר את כל מעשיו של יוסף אשר העשיר את אוצרות המלך וקנה את המצרים ואדמתם, ומכאן שכל הכופר בטובת חברו סופו לכפור בטובת השם שבתחילה אמר פרעה האמין בפתרון החלום באלוקים שמגלה העתיד ועכשיו אומר מי השם שאשמע בקולו. משמע מדברי חז"ל שלכל הדיעות היה כפוי טובה בין אם זה אותו מלך שזה פשוט אלא אפילו היה מלך חדש לא יתכן שלא היה חי בתקופת יוסף ולא שמע מה עשה יוסף לטובת מצרים ולכן היה כפוי טובה.

שאלות בפרשה

שאלה א: וראיתי בספר אור דניאל שמקשים מדוע התורה מציינת הגנאי של פרעה בזה שהוא כופר בטובת יוסף, והרי עדיף לגנותו בנאמר אח"כ על הפסוק שם פ"ב פסוק (כג) וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְדָּה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוֹעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֶבְדָּה: ומבואר במדרש 2 וימות הכוונה שנצטרע ויועציו אמרו לו שהתרופה שלו היא על ידי שירחוץ גופו בדם שלתינוקות בערב ובבוקר והיו שוחטים תינוקות של ישראל מאה וחמישים בבוקר ומאה וחמישים בערב, וזה מעשה אכזרי שאין כמותו והוא יותר גנאי יותר גדול מכפוי טובה?

רבים נכשלים:

כאשר נתבונן בהתנהלות החברה נגלה כי רבים נכשלים במידת כפיות טובה, כגון בביתו אינו מעריך את מה שנעשה עבורו ולוקח את הדברים כמובן מאליו ולזאת יכול להרשות לעצמו פעמים להחזיר רעה תחת טובה, וכן בחברתו רואים כי למרות שאדם מטיב לו אין התייחסות למטיבו ויותר מכך מחזיר לו רעה תחת טובה ומתעלם מכל הטוב שעשה עבורו, אם מפני שאין להם ערך לטובה שנעשה להם ואם מפני שמרגישים שחייבים להם, אולם תורתנו מלמדת עד כמה גרועה מידת כפיות טובה כאשר נבאר.

גודל עונשו של בעל מידת כפיות טובה:

ונקדים מאמרי חז"ל על חומרת מידת כפיות טובה, שהוא סור מרע [ובעזרת השם שבוע הבא נדבר על ועשה טוב] והנה שלמה המלך אמר בחכמתו **במשלי פרק יז פסוק (יג)** מְשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמִישׁ {תמושׁ} רָעָה מִבֵּיתוֹ: **וכתב רבינו יונה משלי פרק יז פסוק יג** משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. **לא די אשר לא השיב טובה כאשר גמלוהו**, אך הוא משיב רעה תחת טובה אשר היה חייב להשיב, **גדול עונו מנשווא**, על כן לא תמוש רעה מביתו. **והוסיף המלבי"ם משלי פרק יז פסוק יג** משיב רעה תחת טובה, ה' משלם מדה כנגד מדה, והגם כי האדם המרע יכול לשוב מדרכו, המשלם רעה תחת טובה יתן לו ה' כמדתו, **שגם אם ישוב ויעשה טוב ישלם לו ה' רעה תחת טובה**, והרעה לא תמוש מביתו גם בעת ייטיב מעשיו:

עיקר חטא אדם הראשון כפיות טובה:

וכתב במשנת רבי אליעזר 3 שלא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא בגלל שהיה כפוי טובה, שהשיב האשה אשר נתתה עמדי האכילה אותי. ללמדנו שחטא כפיות טובה יותר חמור מאכילת עץ הדעת, והוסיף שלא רק אדם הראשון אלא גם **דור המדבר** עיקר חטאם בגלל שהיו כפויי טובה ואמרו קצה נפשנו בלחם הקלוקל. ועוד מוסיף **שבועה** במהותו היה כפוי טובה כיון שבזכות יעקב אבינו זכה לבן לבנים ובלעם נולד בהיות ועד שלא הגיע יעקב היה לו רק בנות ולזאת רחל היית רועה את הצאן וגם לא היית ברכה ובזכות יעקב התברך בכל והוא הולך לקלל בניו של יעקב, **ואפילו האתון** שנפתח פיה הוכיחה את בלעם במידת כפיות טובה כמו שכתוב **במדבר (פרשת בלק) פרק כב פסוק ל** וַתֹּאמֶר הָאֵתוֹן אֶל-בִּלְעָם הֲלוֹא אֲנִי אֶתְנֶה אֶשְׂרֶךְ-כַּבֶּתְ עָלַי מְעוֹדָה עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִסְכַּן הַסִּפְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וְאָמַר לֹא: עוד כתב שגם **זרעו של לוט** היו כפויי טובה שכל מה שזכה לוט הוא בזכות אברהם העושר והצילו מהשבוי ועוד והם לא קדמו בלחם וגם שכרו את בלעם לקלל את בניו. **וכתב שם מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה. מפני שהוא כעניין כפירה בהקב"ה.**

עונש דור הפלגה בגלל כפיות טובה:

ואכן מבואר ברש"י שעיקר עונש דור הפלגה בגלל כפיות טובה, והדבר רמוז **בפסוק בראשית פרק יא פסוק ה** וַיֵּרֶד יִקְנָן לְרֵאֶת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: ופרש"י בני האדם - אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים? אלא בני אדם הראשון שכפר את הטובה ואמר (ג יב) האשה אשר נתתה עמדי, אף אלו כפרו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול:

גם יוסף לא חטא מפני שלא יהיה כפוי טובה:

עוד ביארו חז"ל במדרש מהיא "הרעה הגדולה" שאמר יוסף בפסוק (ט) אֶלְנִי גָדוֹל בְּבֵית הָזֶה מִכָּל הָאֲנָשִׁים מִכָּל מִלּוּכָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶת-אִשְׁתִּי וְאִידָא אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים: וביארו חז"ל **במדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישב פרק לט סימן ט** ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת. לקחת גם אותך מתחת ידו, **ולשלם לו תחת טובה רעה**, ולא עוד אלא הרניי מוסיף על חטאת פשע: וחטאתי לאלהים ע"כ. **ללמדנו שלהיות כפוי טובה זו הרעה הגדולה ושחיתות נפש שאינו מסוגל לעשות ובוזה ניצל מהחטא.** ואפשר שגם רמז וחטאתי לאלוקים שעל ידי מידה זו יבוא גם לכפור בטובת השם.

יוסף הוכיח את אחיו דווקא במידת כפויי טובה:

ואכן מבואר במדרש 4 שיוסף כאשר שלח לרדוף אחיו השבטים על גניבת הגביע אמר לו להוכיח את אחיו קשה בזה שיאמר להם איך אתם כפויי טובה שזו מידה מגונה וקשה כדי לשבור ליבם בזה, ואכן דוד המלך אמר בתהלים פרק לה פסוק (יב)

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם

הרבנות הראשית לישראל

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*ירישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

יְשַׁלְּמוּנִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה שְׂכֹל לְנַפְשִׁי: וכתבו המפרשים דוד המלך אומר דרך העולם כאשר חברו מתנקם בו מפני שהרע לו מבין ומקבל, אבל כאשר משיבים רעה תחת טובה זה כל כך קשה בר מינן כמו שכול שזה המוות הכי קשה.

שורש מידת כפיות טובה שלא יהיה משועבד לחבירו:

ובכדי להבין את שורש מידה רעה זו שאדם מסוגל לכפור בטובת חברו נביא את מאמר חז"ל במסכת בעבדות זרה דף ה' ע"א תנו רבנן [דברים ה'] מי יתן והיה לבבם זה להם. **אמר להן משה לישראל: כפויי טובה בני כפויי טובה**, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר: תן אתה. כפויי טובה, דכתיב: [במדבר כא] ונפשנו קצה בלחם הקלוקל; בני כפויי טובה, דכתיב: [בראשית ג] האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל.

והכתבו התוספות לבאר מדוע הן כפויי טובה וז"ל התוספות כפויי טובה - לכך קראם כפויי טובה, שלא רצו לומר אתה תן, **לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך: ויש להקשות כיצד יחשבו בשביל זה כפויי טובה והרי כבר פירשו הרמב"ן ורבינו בחיי עה"ת שכוונת השי"ת בזה לומר היות והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים והבחירה ביד האדם לכן אמרו כן**, וא"כ כיצד יש עליהן תביעה, **כן מצאתי שמקשה בתוספות חכמי אנגליה, וכן הבא"ח בבניהו בן יהוידע? ובתוספות הנ"ל תירץ שאין הכוונה לבטל הבחירה אלא היה להם לבקש שיהיה להם סייעתא דשמיא, והבא"ח כתב מדוע לא הודו להשי"ת שגם הלב שיש להם כעת זה מאיתו יתברך ולא מעצמן ולכן יוכל לתת להם תמיד. והוסיף לבאר בילקוט גרשוני מה הקשר בין דבר זה לבין המן ולאדה"ר? ולכן מבאר שכוונת משה הייתה לטעון עליהם הרי מה מונע מהאדם לעבוד את השם ולעשות רצונו יתברך מפני טירדותיו בפרנסתו ועסקיו, אולם אילו לא היה נטרד יכל לעשות רצון השי"ת בנקל, ולכן כיצד הם זכו להגיע לזה שאמרו שיש להם יראה מהשם וביקשו שמשם ידבר איתם, הוא מפני שהיו אוכלי מן שלא הוצרכו לטרוח עליו, וכמאמר חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, וכיון שכן מדוע לא ביקשו מהשם שיתמיד מצב זה שלא יוטרדו בפרנסתם ושיהיו תמיד פנויים לעבודת השם כמצבם כעת, אלא מפני שהן כפויי טובה שהרי אמרו על המן קצה נפשנו בלחם הקלוקל ולכן לא ביקשו, וזאת מפני שהן בני אדם הראשון אשר היה כפוי טובה ואמר האשה אשר נתתה עמדי גרמה לחטא ולכן נענש בזעת אפיק תוכל לחם ותהיה טרוד בפרנסתך ויקשה עליך עבודת השם.**

והכתב הסטייפלר זצ"ל לבאר בספרו חיי עולם פכ"ו "אשר יפלא מאוד על התאווה המשונה הלזו להרע דוקא למי שהטיב לו, אבל באמת שהאדם המושחת הזה כשמקבל טובה מרגיש כעין חיוב הכרת טובה, וברוב גאותו ומדותיו הרעים אינו חושב כלל וכלל להכנע ולהכיר טובה, ושוב הוא רואה במטיבו כאיש המטריד מנוחתו וכבעל חוב שלו שהוא מחויב לשלם לו, ולכן מתעורר אצלו שנאה עליו ומתאווה להרע לו". והן הם דברי **שלמה המלך משלי פרק כב פסוק ז עֲשִׂיר פְּרָשִׁים יִמְשֹׁל וְעֶבֶד לֹאָה לֹאִישׁ מִלּוֹה**: מתבאר שהלוח עבד למלוה בגלל שהטיב עימו, ומטבע האדם רוצה להיות בן חורין בלי מחויבות כלפי הזולת, ולזאת כופר בטובת חברו להפקיע מעצמו את תחושת המחויבות.

דברי הר"י חסיד שהשם ממנהר עונשו של הכופר בטובה:

ולכן כתב בספר חסידים (מרגליות) סימן קפה לעולם לא יהא אדם כפוי טובה כי ממהרים ליפרע ממנו, שהרי נבל היה כפוי טובה לדוד ועבדיו ששומרים צאנו וחומה היה עליהם שנאמר (ש"א כ"ה ט"ז) חומה הי' עלינו גם לילה גם יומם וכו' מת לעשרת הימים, ושמעתי שהיה עשה לו רעה גדולה מזו לא מת. אלא שמעי בעבור שהיה קרוב לשאול לא היה כפוי טובה, אבל דוד ואנשיו היו קרובים לנבל ועשו לו טובה וכפוי טובה היה לפיכך מיהרו להפרע ממנו, וכתב (משלי י"ז י"ג) (משלם) [משיב] רעה תחת טובה לא תמיש רעה מביתו, **ולמה לא תמיש רעה מביתו מדה כנגד מדה, אם אנשי ביתו אויבים איש בעה"ב, כדכתיב (מיכה ז' ו') (כי) אויבי איש אנשי ביתו אותם, שגמל להם טובה והכניסם לביתו ישלמו לו רעה**. לא תמיש כתיב ביו"ד כאלו אמר על נבל שמת ליו"ד ימים, וירמיה ביקש על כפוי טובה אלו שלא לארך אפים לאותן שהתפלל עליהם טובה והם משיבים לו רעה תחת טובה.

כפיות טובה של פרעה כלפי יוסף:

אחר הדברים האלה נבין היטב שהתורה מציינת את מידותיו הרעים של פרעה בזה שלא ידע את יוסף כי זו מידה גרועה ביותר מכל המידות, מאחר ובכל מידה יש סיבה יצרית לעשות רע לזולת אבל להחזיר רעה תחת טובה זה נפש מושחתת וחוסר אנושיות. והיינו כאשר נתבונן במעשה יוסף הרי הוא ביסס את כלכלת מצרים בשנות הרעב שהנהיג בחכמה את מצרים וניצל את שנות השבע ובה צבר הון עצום למלכות עד אשר הנציח את חוק מס הכנסה בעולם כאשר לא היה למצרים מה לאכול וגמרו את כל כספם ורכושם ונשאר רק אדמתם וקנה את כל אדמות מצרים ולאחר מכן נתן להם לזרוע ולעבד את האדמות לטובת המלכות ועשרים אחוז מס למלך והשאר יהיה להם וקיבלו הדבר בשמחה, [היום לצערנו רשות המיסים והמדינה שותפה מלאה שלוקחים עד חמישים אחוז], וכך הנהיג את מצרים בחכמתו במשך שמונים שנה למרות שהיה עבד עברי בודד במדינת האסלם הגדולה דאז, ואחר כל זאת ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף הוא ממש כופר בטובת חברו.

הכופר בטובת חברו סופו כופר בטובת הקב"ה:

מכאן למדו חז"ל שהכופר בטובת חברו שסופו כופר בטובת הקב"ה, שהרי מסופר בפרשה כאשר באו משה ואהרן לפרעה בשם ה' לבקש לשלוח את בני"י אמר להם פרעה שמות פרק ה' (א) ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אלפרעה כה"אמר יקוץ אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר: (ב) ויאמר פרעה מי יקוץ אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי את יקוץ וגם את ישראל לא אשלח: והרי לפני כן מסופר בחלום פרעה בפרשת מקץ שידע והכיר בקב"ה שכתוב בראשית פרק מא (לח) ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו: (לט) ויאמר פרעה אליוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אירגון וחכם קמוץ: הרי שמבואר כאן שהכיר בקב"ה ומה קרא כאשר דברו משה ואהרן אומר שאינו מכיר את הקב"ה? אלא כיון שכפר בטובת יוסף כפר גם בקב"ה.

ביאור החכמה ומוסר כיצד מגיע לכפור בשם יתברך:

והכתב לבאר בחכמה ומוסר חלק ב סימן שכא ארז"ל (קה"ר ז) "כל הכופר בטובתו של חברו לבסוף כופר בטובתו של הקדוש ברוך הוא". נתקשתי, הנראה מהמאמר כי להכיר טובת הקדוש ברוך הוא נקל יותר מלהכיר טובת חברו? וכו'. ומכבר אמרנו

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם

הרבנות הראשית לישראל

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*ירישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

בזה, כי באמת קשה מאוד לאדם להכיר טובת השי"ת, יען כי אינו רואה זאת בראי' חושית רק בראי' שכלית, לכן העצה היעוצה לזה היא להרגיל עצמו להכיר טובת חברו הכרה החושית, וכאשר ירגיל בזה יתחזק בו כח הכרת הטוב ויבוא מזה להכיר טובותיו ית' המרובים בכל רגע. ולכן אמרו כי הכופר בטובת חברו לא יהי' לו כח להכיר טובות השי"ת, ולבסוף ישאר גם כופר בטובת הקדוש ברוך הוא, וגדול עונו מנשוא.

בור ששית ממנו מים אל תזרוק בו אבן:

ולזאת חז"ל לימדונו שחובת האדם לעבוד על מידותיו ובכדי לעקור מהשורש את כפיות הטובה ירגיל עצמו שאפילו כלפי דומם לא יכפור בטובה שנהנה מהמקום עד שאמרו **במסכת בבא קמא דף צב ע"ב** אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי "בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא, א"ל דכתיב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו ע"כ. ופרש"י שם ד"ה דשתית מיניה: ששתית מיניה כבר בצמא, לא תשדי ביה קלא: כלומר דבר הנצרך לך "פעם אחת" שוב לא תבזהו עכ"ל. והנה למרות שלא שייך כפיות טובה לקרקע אשר אינה בעל תחושות ורגשות, בכל זאת חז"ל מלמדים אותנו שחובת האדם להרגיל את עצמו לקנות קניין זה ולעקור מעצמו מידה זו ולגלות רגישות מיוחדת כלפי כל דבר שנהנה ממנו שלא יבזו ובה יעקור מידת כפיות טובה מעצמו. ולזאת הקב"ה ציוה שאהרון יעשה את המכות הראשונות ולא משה בכדי שמשה לא ינהג בכפיות טובה בדבר שנהנה ממנו למרות שמדובר בעשיית אותות ומופתים לעיני פרעה ועבדיו אין המטרה מקדשת את האמצעים אשר פסולים לפי רוח התורה.

מעשה היה עם פרופסור ינון משערי צדק:

קראתי מעשה שהיה עם פרופסור ינון בשערי צדק מנהל מחלקת זיהומים שפעם הביאו חולה שנעשה לה נקב בקיבה רח"ל והיית סובלת כאבי תופת כמובן הכניסו אותה לניתוח אך עדיין היו לה כאבים עזים בני המשפחה ובפרט אחד הבנים היה מלא טרונות וטענות על הרופאים מדוע לא מטפלים נכון באמא שהיא עדיין סובלת כל כך ושאל מי האחראי על המחלקה הוא חייב לדבר איתו, ובאמת יצא לו שכאשר הגיע פרופסור ינון הטיח בפניו דברים קשים על ההזנחה וחוסר טיפול לאמא אשר כבר מאושפזת שלושה שבועות והיא עדיין סובלת, לאחר ששמע הפרופסור את הדברים ביקש מהבן להתלוות אליו הלך איתו והוא לקח אתו לאזור השירותים ולא הבין מה הוא עושה, אולם הרופא מראה לו ששם על הקיר תלויה ברכת אשר יצר וביקש מהבן שיקרא איתו ביחד מה כתוב בברכה, הבן היה המום כי הרופא נראה חלוני ומה רוצה מהברכה, ומראה לו הרופא כי כתוב שהקב"ה ברא את האדם נקבים נקבים חלולים חלולים ואם יסתם אחד מהם או יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת, אמר הרופא אתה מבין מה כתוב כאן הרי אם יפתח אחד מהן אפילו שעה אחת אי אפשר להתקיים ואמא שלך יש לה חור בקיבה וכבר היא חיה פה שלושה שבועות וזה רק אודות לטיפול המסור שמנסים להציל אותה ועדיין יש לך טענות, כי אינך יודע להודות לקב"ה על החסד שעושה בכל רגע עם האדם, מבחנתי כל נשימה שאדם נושם הוא חסד ונס ולא דבר שמוכן מאליו, ואינך אלא כופר בטובת אחרים ובטובת השם יתברך, הבן כמובן היה מאוד המום מאחר והיה בן תורה ולמד מוסר השכל כיצד צריך להסתכל נכון על חסדי הקב"ה בכל רגע עם האדם.

כל הכופר בטובת חברו סופו כופר בטובת הקב"ה

ואכן כך מתבאר מתוכחת משה רבנו כתוב בפרשה פרק ג (כו) ויתעבר יקוק בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יקוק אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: דברים דברים ד (ט) רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשפח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלפניך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: (טו) ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר יקוק אליכם בחורב מתוך האש: (טז) פן תשחתו ונעשיתם לכם פסל תמונת פל סמל תבנית זכר או נקבה: (כא) ויקוק התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן ולבלתי בא אל הארץ הטובה אשר יקוק אלהיך נתן לך נחלה: (כב) כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את הירדן ואאתם עבריתם את הארץ הטובה הזאת: (כג) השמרו לכם פן תשפחו את ברית יקוק אלהיכם אשר פרת עמכם ונעשיתם לכם פסל תמונת פל אשר צוה יקוק אלהיך: (כה) כי תוליד בנים ובני בנים ונשונתם בארץ והשחתם ונעשיתם פסל תמונת פל ונעשיתם הרע בעיני יקוק אלהיך להכעיסו:

שאלות

א} ויש לשאול מדוע משה רבנו חוזר על דבריו כמה פעמים הן בתלונתו על ישראל ויתעבר ה' בי למענכם, וחזר וה' התאנף בי על דבריכם, וכן באזהרתו שלא יעבדו ע"ז חזר על אזהרתו ארבעה פעמים רק השמר, ונשמרתם, השמרו לכם, כי תוליד ועשיתם פסל לכאורה הדבר אומר דורשני? ב} זאת ועוד מה הקשר לתפילתו ולבקשתו לעבור אל הארץ לאזהרותיו החוזרות ונשנות?

ביאור הדבר עפ"י מעשה שהיה:

וכתב בספר קהלת יצחק כי מסופר על רבי יהונתן מפרג כי היה משמש כרב באיזה עיר קטנה ובה השקיע מרצו לרומם את העיר בתורה וחסד והקים כמה קרנות חסד וכדומא, והנה לימים הציעו לו להיות רב בעיר פרג, וכאשר קיבל את ההצעה זימן אליו את פרנסי הציבור והראה להם את הכתב ההזמנה שקיבל מעיר פרג, אך קראו הכל ולא הגיבו דבר, ובכן כאשר ראה שלא איכפת להם ולא ניסו להשפיע עליו להישאר, שלח תשובה לפרג כי מקבל את הצעתם, ושלחו לו עגלות ושלוחים להביאו לעיר, אולם הוא עיכבם קצת אולי יגיעו פרנסי העיר לדבר על ליבו, ולאחר מכן שראה שלא באו התחילו להעמיס על העגלות את החפצים והספרים, והמתין אולי בכל זאת יבואו בני העיר ופרנסיה להתנגד או לומר דבר, אך אין קול ואין עונה, בראותו שכבר ארגנו כל חפציו וספריו לגמרי, שלח את שמש שלו לקרוא לאנשי העיר לבית הכנסת הגדול כי הרב רוצה לדרוש דרשה אחרונה בטרם צאתו מהעיר, ובאמת התכנסו רבים מתושבי העיר ופרנסיה, והוא דיבר איתם דברי כיבושין ובתוך דבריו חזר כמה פעמים על הפסוקים השמרו לכם פן תעזבו את ד' אלוהיכם וכו', לאחר שסיים הדרשה פנו אליו פרנסי הקהילה ושאלו אותו מדוע חזר כמה פעמים על פסוקים הנ"ל. אמר להם כיון שכאשר קבלתי ההצעה הזמנתי אתכם והראיתי לכם את ההצעה צפיתי שלאחר אשר השקעתי מאמץ עבור תושבי העיר ופעלתי רבות למענכם תכירו לי טובה ותביעו לפחות התנגדות להראות הכרת הטוב שיש לכם הערכה על מה שעשיתי בעיר למענכם, ובפרט לאחר שבאו העגלות ושלחי פרג בודאי תבואו להביע התנגדות, אולם אין קול ואין עונה ולא איכפת לאף אחד שאני הולך ומה יאמרו אנשי פרג שכנראה שתושבי העיר ופרנסיה

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

שמחים בזה שאנכי הולך מהעיר, ואם הנכם כפויי טובה על כל מה שפעלתי עבורכם שאתם חשים ורואים את זה בעיניכם, בודאי שיש חשש גדול שתכפרו בטובת הקב"ה היות שכל חסדי השי"ת נסתרים הם ואינם נראים לעין בודאי שתכפרו בקב"ה לכן חזרתי בדרשתי והדגשתי כמה פעמים השמרו לכם שלא תעבדו עבודה זרה. ואמר להם שאני למדתי את זה ממשה רבנו בפרשת השבוע ואתחנן, הרי יש לשאול מה ההקשר בין דברי משה בבקשתו להיכנס לא"י לתוכחתו ואזהרתו שלא יכשלו בע"ז, ומדוע כפל את אזהרתו? אלא זהו כוונת משה רבינו אשר בתחילת דבריו סיפר להם כי בעבורם אינו נכנס לארץ ישראל וחשב שבטוח שכאשר ישמעו את זה כולם יעמדו בתפילה ובקשה מהקב"ה שיכנס גם משה רבינו איתם לארץ ישראל, אולם ראה שבני ישראל לא הגיבו דבר והתעלמו מהודעתו כי נבצר ממנו להיכנס לארץ ישראל בגללם, ולכן מיד הזהירם השמרו וכו' כי אם הם כפויי טובה לכל אשר עשה משה לישראל למרות שראו בעיניהם עד כמה מסר נפשו בשבילם בודאי שיכפרו בטובת הקב"ה שעושה טובות באופן נסתר ולכן חזר הרבה פעמים על אזהרתו כנ"ל.

מוסר השכל:

עלה בידנו ללמוד ולהבין עד כמה גרועה ומגונה מידת כפיות טובה שזה מראה על שחיתות הנפש וחוסר אנושיות כך שהלוקה במידה זו הרי הוא מתלמידיו של פרעה ובלעם, ולזאת השם יתברך נפרע מהר במי שאוחז במידה זו כמו שכתב רבי יהודה החסיד על נבל, ולא מועיל תשובה כמו שכתב המלבי"ם, ולא רק זה אלא אמר שלמה המלך שלא תמוש רעה מביתו וכל השלום בית שלו נהרס, כמו שכתב בעל הטורים רמז לכך בראשית (פרשת בראשית) פרק ג פסוק יב ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי. זהו שאמר הכתוב (משלי יז ג) משיב רעה תחת טובה לא תמיש רעה מביתו, ס"ת אשה שהיה כפוי טובה באשה שנתן לו לעזר (ע"ז ה ב): ולזאת החלש יאמר גיבור אני כדברי התנא איזהו גיבור הכובש את יצרו ולהשתדל להרגיל עצמו להתייחס לכל טובה והנאה שנעשית לו לבל יכפור באותה טובה וישיב רעה תחת טובה כי בנפשו ונפש בני ביתו הדבר תלוי, ויעזור השם שנוכח לעקור מידה זו מקרבנו בבחינת סור מרע ובשבוע הבא נדבר על ועשה טוב.

- במסכת סוטה דף יא ע"א** ויקם מלך חדש וגוי רב ושמאל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו, מאן דאמר חדש ממש דכתיב חדש, ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו דלא כתיב וימת וימלוך, אשר לא ידע את יוסף דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה כלל. **וכתוב במדרש שמות רבה (וילנא) פרשה א, וכן מתבאר במדרש שכל טוב (בובר) שמות פרק א ח** אשר לא ידע את יוסף. כלומר היה כפוי טובה, כאילו לא הכיר את יוסף, ושכח את כל חסדיו שהביא את כל הכסף ביתה פרעה, וקנה אותם ואת אדמותם לפרעה, ועכשיו כפר ובגד בו, וכשם שכפר ביוסף, כך כפר בבוראו, שהרי אמר לו יוסף את אשר האלהים עושה הריאה את פרעה (בראשית מא כח), והוא אמר לא ידעתי ה' (שמות ה ב), אורוין הן הרשעים שהן כפויי טובה, כופרין במי שהוא עושה עמיהן טובה: **במד"ר שמות פרשה א** על מה שנאמר ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף, ושואל המדרש וכן לא היה מכיר את יוסף א"ר אבין משל לאחד שהרג אוהבו של המלך, אמר המלך התניו את ראשו כי למחר יעשה בי כך, לכך כתב עליו המקרא היום אשר לא ידע את יוסף למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את השם, עכ"ל.
- במדרש רבה שמות פרשה א סימן (לד)** וימת מלך מצרים שנצטרע והמצורע חשוב כמות שנאמר (במדבר יב) אל נא תהי כמות ואומר (ישעיה ו) בשנת מות המלך עוזיחו ויאנחו בני ישראל למה נתאנחו לפי שאמרו חרטומי מצרים אין לך רפואה אם לא נחשוט מקטני ישראל ק"י בערב וק"י בבקר ורחץ בדמיהם שתי פעמים ביום כיון ששמעו ישראל גזירה קשה התחילו מתאנחים וקוננים וכו' וכפירוש הרע"ב על שמות פרק ב פסוק כג וז"ל וימת מלך מצרים נצטרע, קשה למה הוציאו ממשמעותו ופירש בו וימת נצטרע תאמר שמת כפשוטו? י"ל לפי שנאמר אחריו ויאנחו בני ישראל ויצעקו, ואם היה ר"ל שמת כמשמעו למה ויאנחו שמחה בעו למעבד, לכך פי' נצטרע והוציאו הכתוב בלשון וימת שמצורע חשוב כמות, והיה שוחט תינוקות ורוחץ בדמן ולכך ויאנחו: **משנת רבי אליעזר פרשה ז עמוד קלד** בלעם אמר נאם הגבר. גבורתו היתה לכפות את הטובה. אין לך קשה לפני הקדוש ברוך הוא יתר מכפיית הטובה. עד שלא הלך יעקב לארם נהרים היו מעינות מצומצמין. [תדע לך שהוא כן, שהיו משקין מן הבורות, שני ונאספו שמה כל העדרים]. וכיון שהלך יעקב אבינו לשם, נתברכו כל המעינות והרויחו מימיהן, שכן הוא אומ' ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. וכל הטובה הזאת עשה לאביו והוא הולך לקלל בניו. יש לך כפוי טובה יתר מזה. עד שלא הלך יעקב לחרן, לא היה לבן מוליד זכרים, שאלו היו לו בנים לא היתה בתו רועה, וכיון שהלך יעקב לשם נתברך בזכרים, שני וישמע את דברי בני לבן. בזכותו נולד, והוא הולך לקלל את בניו, יש לך כפוי טובה יתר מזה. עוד כתב **לא נטרד אדם הראשון מגן עדן** אלא על כפיית טובה, שני ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי. **אף אבותינו במדבר**, לא כעס עליהן הקדוש ברוך הוא אלא על כפיית הטובה, שני וידבר העם באלהים ובמשה, ונפשינו קצה בלחם הקלקל. אמי' לחן הקדוש ברוך הוא, המלכים אינן בוחרין לחן לאכול אלא דבר קל, ואתם מתרעמין ואומ' ונפשינו קצה. מיד, וישלח י"י בעם את הנחשים השרפים. ומפני מה נחש מכל מיני פורעניות, אלא הנחש אמי' לו הקדוש ברוך הוא, ועפר תאכל כל ימי חיידך, ולא נתרעם על מזונותינו, ואלו מתרעמין על מזונותיהן, יבוא ויפרע מהן. וכשהיו אבותינו בארץ, לא היו רוב חטאתיהן אלא כפיית הטובה. עוד כתב **מפני מה ענש הכת' ביותר לכפויי טובה**. **מפני שהוא כעניין כפירה בהקב"ה**. אף הכופר בהקב"ה כופר טוב הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חבירו, למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומ' בפרעה, אשר לא ידע את יוסף. והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקדוש ברוך הוא, שאמי' לא ידעתי את יו"י. הא למדת שכפיית הטובה הקשה לכפירה בעיקר.
- כתוב בראשית (פרשת מקץ) פרק מד פסוק ד** הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לא יצא ע"י פיתו קום ודף אחריו האנשים והשגתם ואמרתי אלהם למה שלמיתם רעה תחת טובה: ואמרו חז"ל **במד"ר שכל טוב (בובר) בראשית (פרשת מקץ) פרק מד פסוק ד** ואמרתי אליהם למה שלמיתם רעה תחת טובה. אמור להם דברי תוכחה שמשבר לבם וייתש כחם, אדוני זימן אתכם למשתה, והאכיל והשקה אתכם חנם, ואתם גנבתם כלי המשתה:

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.
הצב"ר מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

